

NEDENLERİ VE SONUÇLARI BAĞLAMINDA YEMEN SAVAŞI

THE WAR IN YEMEN ON THE CONTEXT OF REASONS AND
CONSEQUENCES

SELİM ÖZTÜRK*

Öz

Makale, uzun yıllardır devam etmekte olan Yemen'deki savaş durumuna, ortaya çıkışındaki nedenlere ve geldiğimiz aşamada sonuçları üzerinde detaylara inerek durmaktadır. Özellikle Husi ayaklanmasının kontrol edilememesi üzerine ülkenin çökmüş devlet haline gelmesi süreci incelenmekte, ayrıca Arap Baharı ve ardından Güney ayrılıkçılığının yükselmesinin ülkeyi bölgedeki diğer güçlerin müdahale alanı haline getirdiğine, özellikle Suudi Arabistan ve İran'ın ülke içindeki devlet dışı aktörler vasıtasıyla nasıl güç mücadelesine giriştiklerini tartışmaktadır. Yemen'deki savaşın nedenleri için yıllar boyunca Zeydi toplumuna yapılan baskılar, ötekileştirme siyaseti ve Suudi destekli Selefileştirme gibi etmenler; bunun dışında dış güçlerin rolünden ziyade ülke içi dinamiklerin, yönetim ve sosyo-ekonomik sorunların etkili olduğuna yer verilmektedir. Aynı zamanda ülkenin dünya enerji ulaşım yolları için kritik önem taşıyan Bâbü'l-Mendeb boğazının kontrolünü elinde bulundurması ülkedeki kaotik durumu fırsat bilen bölge güçlerinin de müdahalesinde önemli rol oynamaktadır. Makalede aynı zamanda tarihte Zeydilik'in gelişim sürecine, 1962 Devriminin devamındaki gelişmelere, iç savaş halinin derinleşmesinde role sahip olan Yemen el-Kaidesi, su sıkıntısı, çevre sorunları ve son yıllardaki Güney Yemen'in ayrılıkçılık faaliyetlerine de detaylıca değinilmektedir.

Anahtar Kelimeler: Husi Ayaklanması, Selefileştirme, Zeydilik, İran, Arap Baharı.

ABSTRACT

The article focuses on the long lasting status of war in Yemen, the reasons behind the outbreak of war and the current results in detail. Especially, it reviews the process of Yemen's going to failed state after the Houthi revolt went out of control, the Arab Spring and Southern separatism that caused Yemen to turn into a field of intervention on behalf of other powers, and especially discusses on how Saudi Arabia and Iran involved in the power struggle over the country. It also points out that the reasons of the Houthi revolt stemmed from the suppression on Zaydi society, discrimination and the Saudi led-Salafization, besides the internal dynamics, administrative problems, socio-economic problems rather than the role of foreign powers. That the country holds the control of Bab al Mandab Strait, which is vital for the world energy transportation, plays an important role for the intervention of regional powers, which regards the chaotic situation as an opportunity. The article also points out the process of Zaydism's rise, the developments in the post-1962 Revolution era, al Qaeda in the Arabian Peninsula, water scarcity, environmental problems, the Southern separatism acts in recent years.

Keywords: Houthi revolt, Salafization, Zaydism, Iran, Arab Spring.

* Dr. Öğr. Üyesi, Polis Akademisi, Güvenlik Bilimleri Enstitüsü, selim.ozturk6@pa.edu.tr.

ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0003-3629-0989>

Makale Atf Bilgisi: ÖZTÜRK Selim (2019). Nedenleri ve Sonuçları Kapsamında Yemen Krizi, *Avrasya Etüdleri*, 83-98.

Gönderim Tarihi: 01.06.2019 Kabul Tarihi: 25.06.2019

Giriş

Yemen krizinde isminden en çok söz ettiren Husiler son beş yıldır dünya gündemini oldukça meşgul eden bir vaka olarak karşımıza çıkmaktadırlar. Ne olduğuna ve neyi amaçladıklarına yönelik kamuoyunda bir bilgi karmaşası bulunmaktadır. Kimilerine göre Yemen’de Zeydi mezhebinin takipçileri, kimilerine göre bir kabile, kimilerine göre de Hizbullah benzeri İran destekli bir fırka olarak dillendirilmektedir. Yemen’deki mezhep rahatsızlığı siyasileştirilerek, sosyo-ekonomik ve siyasal anlamda ezilen Zeydi Şii azınlığın sözcüsü olarak ortaya çıkmış, Yemen’in kuzey bölgelerinde direnişi örgütlemiştir. Husi ailesi, 1962 yılında Yemen’deki İmam rejiminin çöküşünden itibaren ikincil plana itilen Zeydilerin Selefî destekli ve Sünnî-Şafî ağırlıklı Yemen rejimine karşı başkaldırısının öncülüğünü üstlenmişlerdir. Ortaya çıkış nedenleri sadece mezhep gerginliklerine de indirgenemeyecek olup ülkeyi 1978 yılından beridir yöneten Abdullah Ali Salih rejiminin yolsuzluk, kayırma, ülkeyi ekonomik anlamda kötüye götüren politikalarının da etkili olduğunu belirtmekte fayda vardır. Öncelikle temsil ettikleri Zeydiye mezhebinin Yemen tarihindeki yeri ve önemine bakmak gerekmektedir.

1. Yemen Tarihinde Zeydilik

Zeydi Şiiliği Beş İmam Şiâ’sı olarak da bilinmekte olup Hz. Hüseyin’in soyundan gelen ve beşinci imam olan Zeyd bin Zeynelabidin’in takipçilerine denilmektedir. Üçüncü İmam Zeynelabidin’in oğlu olarak 739 yılında büyük dedesi Hz. Ali gibi Küfe merkezli ayaklanmayı Emevi saltanatını yolsuzluk, İslam’dan sapma ve zulüm ile suçlayarak örgütlemiş ve bir huruç harekâtına girişmiştir. Emevilerle karşı örgütlenen bu ayaklanma başarısızlıkla sonuçlanmış ve takipçileri şehit edilmişlerdir. Hatta ayaklanma girişiminin Emevilerin çöküşünü hızlandırdığı da iddia edilmektedir.¹ Zeydilik, Emevi ve Abbasi hâkimiyeti altında gelişmiş ve süreç içerisinde On İki İmam Şiâ’sı ve Yedi İmam Şiâ’sından (İsmailiye) farklı bir mezhep disiplini haline gelmiştir. İran’ın kuzey eyaletlerinde ve Yemen’de yayılarak hâkimiyet kurmuşlardır. Yemen’de ilk devleti 910 yılında Yahya bin Hüseyin tarafından kurulacak olup asırlar süren imamların hâkimiyeti 1962 yılında Nasır yanlısı cumhuriyetçiler tarafından sonlandırılacaktır. Tarih boyunca bölgeyi kontrol altında tutmaya çalışan çeşitli hanedanlarla ve daha sonra da Osmanlılarla çatışmalarından ötürü hâkimiyet altına alınması zor bir mezhepsel topluluk olmuşlardır. Son dönemde 19.yy’da Osmanlı hâkimiyeti altına giren imamlar, önce 1902’te ve sonra da 1918’de Arap İsyanının çıkması ile Osmanlı hâkimiyetine

1 Henry Laoust, *İslam’da Ayrılıkçı Görüşler*, Pınar Yayınları, İstanbul, 1999, ss.51-52; Jeremy M. Sharp, *Yemen: Civil War and Regional Intervention*, Congressional Research Service, Washington, 2018, s.1; “Zeyd bin Ali’nin Kiyamı”, WikiShia, http://tr.wikishia.net/view/Zeyd_bin_Ali%27nin_K%C4%B1yam%C4%B1, Erişim: 22.04.2019.

başkaldırarak bağımsızlıklarını elde etmişlerdir.² İsyanın lideri İmam Yahya'nın kurduğu İmamlık (imamet) rejimi 1962 yılına kadar devam edecek ve bu süreçte kuzey komşuları olan Suudi Arabistan'la ciddi problemler yaşayacaklardır.³ Suudiler, Yemen'e ait olan Asir, Cizan ve Necran eyaletlerini 1934 yılında işgal ederek koparacaklar ve bu durum yıllar boyunca sürececek olan Suudi-Yemen geriliminin de sebebinin teşkil edecektir.⁴

Özü itibari ile On İki İmam Şia'sı ile mesafeli olup Sünniliğe daha yakın bir mezhep olarak görülmektedir. İmamet Şia'sındaki mehdi beklentisi ve Sahabeye karşı olumsuz tutum bulunmamaktadır. Kendisini beşinci hak mezhep olarak görmekte ve Yemen'de halk nazarında mezhep ayrımı neredeyse yok denilecek kadar az olduğu belirtilmektedir.⁵ Fakat 27 Eylül 1962 tarihinde İmam yanlıları ve Nasırcı gruplar arasında başlayan iç savaş beş yıl sürmüştür. 1967'de Nasırcı Yemenli milliyetçilerin İmamet rejimini devirmeleri ile asırlardır süren geleneksel monarşik yapı yıkılmış ve monarşi de sona ermiştir. Bu durum mezhep değerlerinin süreç içerisinde gitgide ikincil plana atılmasına, sonuçta toplumun hafızasında yıllar geçtikçe ayrımcılığa uğrama hissiyatını teşkil etmiştir.

2. 1962 Devrimi Sonrası Yemen

1962 yılında Yemen'deki cumhuriyet yanlılarına yardım amacıyla Cemal Abdül Nasır 60-70 bin askeri bölgeye yığarken, Suudiler ise İmam Muhammed el Bedir'e destek sunmuşlardır. Hatta bu dönemde şimdiki Husi ailesinin o zamanki lideri ve imametın destekçisi olan Bedrettin Husi, cumhuriyetçilerden kaçarak Suudilere sığınmıştır.⁶ Selefi -Vehhabi Suudilerin bu tarz siyasetlerinin asıl sebebi bölgedeki krallıkla yönetilen bir rejimin çöküşünü önlemek, sıranın kendilerine gelmesinin önüne geçmek ve Nasır'ın milliyetçi, cumhuriyetçi siyasetine karşı bölgedeki geleneksel saltanat yönetimlerinin devamını sağlamak olarak açıklanabilir. Ali Abdullah Salih kendisinden önce iki halefinin suikastla öldürülmesi

2 Mehmet Ali Büyükkara, "Sosyal, Siyasi ve Dini Yönleriyle Yemen Husi Hareketi, Divan Disiplinlerarası Çalışmalar Dergisi", Cilt:16, Sayı:30, 2011, ss. 115-152; Jeremy M. Sharp, Yemen: Background and U.S. Relations, Congressional Research Service, Washington, 2015, s.30.

3 Mehmet Ali Büyükkara, s.117-120; Thomas Juneau, "Iran's policy towards the Houthis in Yemen: a limited return on a modest investment", International Affairs, Cilt:92, Sayı:3, 2016, s.651; Jeremy M. Sharp, Yemen: Civil War and Regional Intervention, s.1.

4 Stig Stenslie, "Not too strong, not too weak: Saudi Arabia's policy towards Yemen", Norwegian Peacebuilding Research Center, Oslo, 2013, s. 1; Ahmad Yousefpour ve Shahram Masoumi, "Geopolitical Analysis of Al-Houthi Shiites in the Yemeni Revolution (2001 - 2012)", International Journal of Scientific Study, Cilt:5, Sayı:5, 2017, s.260.

5 Mehmet Ali Büyükkara, s.117-120; Thomas Juneau, s.651.

6 Alptekin Dursunoğlu, Ensarullah ve Hizbullah, Yakın Doğu Haber, 2014, http://www.ydh.com.tr/YD434_ensarullah-ve-hizbullah.html, Erişim Tarihi : 07.02. 2019 ; Stig Stenslie, "Not too strong, not too weak: Saudi Arabia's policy towards Yemen", s.1; Noel Brehony, The Role of the PDRY in Forming A South Yemeni Identity. Helen Lackner. (ed.), Why Yemen Matters: A Society in Transition içerisinde. Saqi Books, Londra, 2014, s.124.

üzerine 1978'de Kuzey Yemen'in (Yemen Arap Cumhuriyeti) devlet başkanı olmuş ve 33 yıl boyunca baskıcı bir idareyle ülkeyi yönetmiştir.⁷ Aslen kendisi de bir Zeydi olan Abdullah Salih Arap sosyalist milliyetçiliğinden ve Baas tipi partilerin genel fikirlerinden etkilendiği için Yemen'i mezhep sebeplerle değil daha ziyade denge politikası ile yönetmeye çalışmıştır. % 80'i kabilelerden müteşekkil ve hemen hemen 200 farklı kabileyi barındıran Yemen'de siyaset ve kabile ilişkileri iç içe geçmiş olup kayırmaya dayanan yönetim tarzı ülke siyasetini belirleye gelmiştir.⁸ Abdullah Salih, yönetimi boyunca Suudilerin ve Batı'nın ekonomik desteğine dayanmış ve seksenli yıllar boyunca komşusu olan Yemen Demokratik Halk Cumhuriyeti(Güney Yemen)'ne karşı bu ülkelerle işbirliği içerisinde olmuştur. Mesele ele alınırken uzun yıllar boyunca birbirine rakip olan iki devleti de birlikte değerlendirmek gerekmektedir. Kuzey Yemen'in yanında Arap Yarımadasının Aden ve Hadramevt bölgesinde 1967 yılında İngiliz hâkimiyetine karşı Marksist sömürge karşıtı mücadele sonucu kurulan Yemen Demokratik Halk Cumhuriyeti bulunmaktaydı. Güney Yemen de Kuzey'i emperyalizmin uydusu olarak nitelendirmekteydi. Ayrıca İslam Devriminden sonra seksenli yıllar boyunca Güney'in İran ile de yakın temas halinde olduğu hep iddia edilmiştir.⁹

İki ülke Soğuk Savaşın da bitimiyle 1990 yılında birleşmiş ve Kuzey'in lideri Abdullah Salih birleşik Yemen'in yeni devlet başkanı olurken Güney'in lideri Ali Salim el Beyd de yardımcısı olmuştur. Fakat Kuzey'in gerek demografik olarak fazla olması ve gerekse tarihi derinlik ve kültürel olarak üstünlüğü Güney'in üzerinde hâkimiyet kurmasına, verilen sözlerin yerine getirilmemesine; sonuç olarak hoşnutsuzluğa neden olmuştur. 1994 yılında Güney Yemen bu sebeplerle tekrardan ayrılma talebinde bulunarak isyan çıkartmıştır. İsyân, ordu ve güvenlik güçlerinin denetimini elinde bulunduran Salih tarafından şiddetle bastırılmış ve Güneyli lider Salim el Beyd Umman'a kaçmak zorunda bırakılmıştır.¹⁰ Bu süreçte birleşik bir Yemen'e karşı olan Suudiler Güneyli ayrılıkçıları desteklemişlerdir. Çünkü bütünlük bir Yemen hem nüfus olarak hem de tarihi rekabetten ötürü Suudiler için bir tehdit teşkil etmekteydi. Suudi Arabistan'ın kurucusu olan Abdülaziz İbn Suud'un yaşarken oğullarına "Yemen'i güçsüz tutun" öğüdünün bulunduğu ve bunun da bir devlet stratejisi olarak uygulanageldiği bilinmektedir. Çünkü 1934 yılında iki ülke savaşmışlar ve Suudiler Yemen'in vilayetleri olan

7 Thomas Juneau, s.561.

8 Jiadong Zhang, "Terrorist Activities in Yemen and the US Countermeasures", Journal of Middle Eastern and Islamic Studies (in Asia), Cilt:4, Sayı:1,2010,s.109; Jeremy M. Sharp, Yemen: Background and U.S. Relations,s.20.

9 Peter Salisbury, Yemen and the Saudi-Iranian 'Cold War', Chatham House, Londra, 2015,s.4; Jeremy M. Sharp, Yemen: Background and U.S. Relations, s.30.

10 Sheila Carapico, No Exit: Yemen's Existential Crisis. Middle East Report Online, 2011, s.4; Jeremy M. Sharp, Yemen: Background and U.S. Relations ,ss.4 ve 19.

Asir, Cizan ve Necran'ı ilhak etmişlerdir. İki ülke arasında (Suudi Arabistan ve Kuzey Yemen'deki İmam rejimi) yapılan Taif Antlaşması uyarınca bahse konu antlaşmanın her yirmi yılda bir yenilenmesi kararlaştırılmıştır.¹¹ O tarihten beri Suudilerin genel stratejisi Yemen'i ne çok güçlü ne de çok zayıf bırakmak olmuştur. Aynı zamanda Suudilerin bir diğer stratejisi de ülkeyi daima kontrol altında tutmaya çalışmak olmuştur. Bu amaçla özellikle 1980'li ve 1990'lı yıllarda Selefiliğin (Vehhabiliğin) bölgeye ihraç edilerek yayılmasını sağlamışlardır. Bu siyaset için özellikle bölgedeki Müslüman Kardeşlerin siyasi oluşumu olan İslah Partisinin de desteğini almışlardır. Sağladıkları fonlarla gerek devlet kurumları gerekse kabileler arasında Selefiliğin yayılması hızlandırılmıştır. Camilerdeki imam ve okullardaki öğretmenler Suudi Arabistan'da selefi ideolojinin müfredatıyla yetişerek Yemen'in Sünni ve Zeydi bölgelerinde nüfuz elde etmişlerdir.¹² Salih, Selefiliğin bu yayılcı politikalarına ses çıkarmaması Suudi ve Körfez monarşilerinin fonlarına duyduğu ihtiyaçtan kaynaklanmaktaydı. Ülkenin gelirleri petrol ihracı, Körfez ülkelerinde çalışan işçilerin ülkeye aktardıkları, Suudi Arabistan, Körfez ülkeleri ve Batı'dan gelen finansal yardımlar olarak özetlenebilir. Abdullah Salih bütün bu gelirleri rejimini ayakta tutabilmek için kabilelere, güçlü bürokratik ve askeri sınıflara aktarmış ve ülkedeki belli başlı güç gruplarının kendine sadık kalması için harcamıştır. Bu da ülkenin merkezi yapısını değil kabile yapısının güç kazanmasına ve aynı zamanda refahın halka yansımayıp bir süre sonra fakirleşmeye sebebiyet vermiştir.¹³ Özellikle ülkenin Suudi sınırına yakın olan kuzey vilayetlerinden Zeydilerin de merkezi olarak bilinen Sade vilayeti, gelir dağılımından pay alamadığı gibi mezhep odaklı dışlamacı politikalarından ötürü sosyo-ekonomik anlamda ikincil plana itilmiştir. 1962'de imametinin yıkılışından itibaren eski yönetimin kurumları ilga edilmiş, imamlar ve din adamları öldürülmüş, eski rejimin takipçilerine karşı büyük baskılar uygulanmış hatta ehl-i Beytin isimlerinin dahi törenlerde ve dini günlerde anılması yasak edilmiştir.¹⁴

Özellikle Salih rejiminin Körfez ve Suudi fonlarına duyduğu ihtiyaçtan ötürü kuzey bölgelerinde (Sade vilayeti) selefi yayılcılığa ses çıkartmaması 1990'lı yıllar boyunca katlanılmaz bir hal almıştır. 2004 yılına gelindiğinde Husi ailesi liderliğinde ilk ayaklanma gerçekleştirecektir. Husiler Zeydi toplumunun içerisindeki ailelerden biri olup 1986'da kurulan gençlik yapılanması Şebab el Müminin (İnançlı Gençlik) ve 1990'de kurulan Hizbul Hak (Hak Partisi) gibi fırkaların oluşumunda hep öncü rol üstlenen bir ailedir. Ailenin büyüğü olan

11 Stig Stenslie, s.1.

12 Mehmet Ali Büyükkara, ss.124-125; Thomas Juneau s.660; Sami Kronenfeld ve Yoel Guzansky, "Yemen: A Mirror to the Future of the Arab Spring", Military and Strategic Affairs, Cilt:6, Sayı:3,2014, ss.83-84.

13 Jiadong Zhang, ss.11-112 ; Jeremy M. Sharp, Yemen: Background and U.S. Relations, ss.20-23.

14 Ahmad Yousefpour ve Shahram Masoumi, ss.258-259; Thomas Juneau, s.652.

Bedrettin Husi'nin 1980'li yılların başında oğlu Hüseyin Husi ile birlikte Kum şehrine giderek dini ve ideolojik eğitim aldığı iddialar arasındadır. İran Devriminden etkilenerek ülkeye döndüğünde bu fikirler ışığında yeraltı yapılanması örgütlemeye çalışır. 1992 yılında bu doğrultuda Şebab el Müminin organizasyonu Ensarullah Partisi ismini alarak daha da aktif bir hale gelecektir. Parti pek çok açıdan Hizbullah ile benzerlik göstermektedir. Onun gibi vakıf, eğitim ve sağlık tarzında sosyal yardımlaşma hizmetleri de sunan parti aynı zamanda aynı sloganları kullanmaktadır. Partinin "Amerika'ya ölüm, İsrail'e ölüm, Yahudilere lanet, İslam'a zafer" sloganları sık sık kullanması, Hizbullah ve İran bağlantısı hakkında delil olarak gösterilmektedir. Hatta Husilerin Carudilik koluna bağlı olmaları ve bu kolun da On İki imam Şia'sına içlerinde en yakın olan kol olmasından ötürü Kum'un denetimine girdikleri iddiası da dillendirilmektedir.¹⁵ Ancak burada bilinmesi gereken nokta Husilerin ilk ortaya çıkışı dış faktörlerde aranmamalı, bunun yerine 33 yıl boyunca ülkeyi yöneten Salih rejiminin sorumlu olduğu görülmelidir. Diğer taraftan İran'ın ya da Hizbullah'ın Zeydilere yönelik ayrımcılık politikalarını değerlendirerek mezhepsel yakınlık kurdukları ve lojistik destek sağladıkları da bir gerçektir. İmam Humeyni kültü seksenli yıllarda Zeydi gençlik arasında yayılmaya başlamıştır. Bedrettin Husi'nin attığı bu temel ondan sonra oğlu, asıl Husi ayaklanmasının önderi olacak olan Hüseyin Husi tarafından da devam ettirilir. Hizb ul Hak partisinden milletvekili seçilerek Yemen parlamentosunda yıllarca görevde bulunur. 2004 yılında Selefî yayılmacılığı ve Salih rejiminin baskıcı yöntemlerine, Zeydi vilayetlerinin uğradığı ayrımcılığa ve sosyal - ekonomik ayrımcılığa tepki olarak ayaklanırlar. Salih rejimi ayaklanmaya askeri yöntemlerle müdahale ederler. Kuzeydeki kabilelere sığınan Hüseyin Husi ve arkadaşları öldürülürler. Bu durum kuzeyli kabileler (Sade vilayetindeki Zeydi kökenli kabileler) ile Salih rejimi arasında telafisi zor bir gerilim yaratır. Yemen Arap kültüründe bir kabile kendisine sığınan birini teslim etmeme geleneğine sahiptir. Liderlerinin öldürülmesinden sonra daha da büyüyen olaylar, rejim ile ayaklananlar arasında 2004-2010 yılları arasında altı savaşa neden olacaktır. Kuzey bölgesindeki Zeydi kabileler bu olaydan sonra taraf olurlar ve hepsi Husi olarak adlandırılmaya başlanırlar. İlk başlarda üç veya dört bin olan direnişçi sayısı 2010 yılına gelindiğinde 120 bin civarına dayanmıştır.¹⁶ Yemen'in kuzeydeki güçlü komşusu Suudi Arabistan için ise asıl tehlike, Şia'nın bir kolu olan Zeydiliğin Yemen'de yönetimi ele geçirmesiyle Suudi Arabistan'daki nüfusun %15'ini oluşturan Şii azınlığa cesaret verecek olması ve burada çalışan Yemenli (Zeydi kökenli) işçi sınıfının

15 Ahmad Yousefpour ve Shahram Masoumi, ss.259-260 ; Mehmet Ali Büyükkara, ss.128-132 ; Cenk Tamer, İran'ın Kara Hâkimiyeti Teorisi Bağlamında Yemen Politikası, Ankara: Ankasam, Ankara, 2017, s.33.

16 Mehmet Ali Büyükkara, ss.139-140; Helen Lackner (ed.), Introduction, Why Yemen Matters: A Society in Transition içerisinde, Saqi Books, Londra, 2014, s.9.

mevcut yerel Şii azınlıkla işbirliği yapabilme ihtimaliydi. 2009 yılında Suudiler, Husi ayaklanmasından dolayı ilk müdahalelerinde bulundular. Suudilerin müdahale gerekçesi İran'ın Husi militanlara silah sevkiyatı yaptığı iddiasıydı.¹⁷ Tabii ki burada asıl korkulan İran'ın Hizbullah benzeri bir yapılanmayı Yemen'de Zeydiler içerisinde örgütleyip Suudilerin güney sınırını tehlikeye sokması tehlikesiydi.

3. Arap Baharı Sonrası Yemen

Hüseyin Husi'nin 2004'te ölümünden sonra hareketin liderliğini kardeşi Abdülmelik Husi üstlenir. 2011 yılında Arap Baharının başlamasıyla halk, Salih rejimine karşı büyük protesto gösterilerinde bulunmuş ve 33 yıllık otoriter rejiminin sonu gelmiştir. Sokak çatışmalarında 2000 kişi hayatını kaybetmiştir.¹⁸ Gerek Husilerle yaşanan çatışmalar ve gerekse Arap Baharının meydana getirdiği toplumsal patlama artık iktidarının devamını sağlayamayacağını göstermiştir. Salih'in devlet aygıtı içerisindeki ve kabilelerdeki yandaşları da karşı tavır almışlardır. Özellikle örtülü ittifak halinde olduğu Müslüman Kardeşlerin Yemen kolunun temsilcisi İslah Partisi, bu parti ile yakın temas halinde olan el Ahmar klanı ve ordu içerisindeki önemli isimlerden 1. Ordu Komutanı Ali Muhsin taraf değiştirerek devlet başkanının istifasını istemişlerdir.¹⁹ Bu kararda Suudilerin etkin olduğu düşünülebilir. Çünkü bu aktörler yıllarca Suudi ve Selefi oluşumlarla yakın çalışmışlar ve istifanın akabinde Suudilerin adayı Mansur Hadi'ye tam destek sunmuşlardır.²⁰ Ülkedeki gerilimin giderek tırmanması Körfez İşbirliği Konseyini de endişelendirmiş ve Suudiler başta olmak üzere diğer Körfez ülkeleri istifaya mecbur etmişlerdir. 2012 yılında yapılan ve konsensüse dayalı olarak aday gösterilen Başkan Yardımcısı Mansur Hadi yeni devlet başkanı olarak seçilmiştir. Salih ise kendi siyasi partisi olan Halk Kongresinin başında kalmak ve Yemen'de ikamet edebilmek kaydıyla bu durumu sineye çekmiştir.²¹ Ancak bu süreçte, Arap Baharının hemen akabinde Husiler güç boşluğundan yararlanarak güçlenmişler ve başkent Sana'yı Eylül 2014'te ele geçirmişlerdir. Devlet Başkanı Hadi, Husilerin baskısıyla istifaya zorlanmış ve ev hapsinde tutulmuş; fakat kısa süre sonra Sana'dan kaçarak Aden'e geçmiş ve burada kendi hükümetini ilan etmiştir. Hadi hükümeti hemen Suudiler, Birleşik Arap Emirlikleri ve Körfez ülkeleri tarafından tanınmıştır. Fakat Mart 2015'e gelindiğinde Husilerin Aden'e doğru ilerleyerek eski Güney Yemen'in başkenti olan bu önemli liman kentinin önemli

17 Mehmet Ali Büyükkara, s.140; Thomas Juneau, s.652.

18 Jeremy M. Sharp, Yemen: Background and U.S. Relations, s.32.

19 Age, s.31.

20 Neil Patrick, The Saudi and Emirati Conundrum After Saleh, Carnegie Endowment for International Peace, 2017, <https://carnegieendowment.org/sada/75054>, Erişim Tarihi: 15.02.2019; Thomas Juneau, s.660.

21 Sumaya Almajdoub, Saudi Arabia and the Regionalization of Yemen's Conflict, 2016, <https://www.e-ir.info/2016/05/03/saudi-arabia-and-the-regionalization-of-yemens-conflict/>, Erişim Tarihi: 13.02.2019.

bir kısmını ele geçirmeleri Suudi-Körfez destekli Devlet Başkanı Hadi'nin Riyad'a kaçmasını zorunlu kılmıştır.²² Husiler başta başkent Sana olmak üzere Yemen'in en önemli kentlerini ele geçirmişler ve devlet aygıtı bu süreçte ortadan kalkmıştır. Yemen tam anlamıyla bir "failed state/ çökmüş devlet" durumunun eşiğine gelmiştir. Bu duruma daha fazla seyirci kalamayan Suudi Arabistan ani bir kararla Bahreyn, Mısır, Fas, Kuveyt, Pakistan, Katar, Sudan ve BAE'nden oluşan askeri güç ile Al Asifet ül Hizzam adı verilen ve uluslararası basında da "Operation Decisive Storm" olarak bildiğimiz askeri müdahaleyi başlatmıştır.²³ Başkent Sana ve ardından Aden'in önemli bir kısmının düşüşü ABD'ye de olumsuz şekilde yansırken, İran ise memnuniyetle karşılamıştır. ABD'li Senatör McCain, Yemen'in İran yanlısı bir grubun eline düştüğünü ve sorumlunun Obama'nın politikaları olduğunu belirtmiştir. İranlı parlamenter Alireza Zekani ise durumdan duyduğu memnuniyeti "Bağdat, Beyrut, Şam'dan sonra dördüncü Arap başkentinin de İran'ın hâkimiyetine girdiğini" ifade ederek Suudiler başta olmak üzere Arap âleminin tepkisini çekmiştir.²⁴

İran'ın Zeydilere olan yakın ilgisi aslında İslam Devrimi (1979) sonrası gelişen bir olaydır. Şahlık döneminde Muhammed Rıza Pehlevi de tıpkı Suudi Arabistan Kralı gibi İmam Muhammed Bedir'in rejimini desteklemiş ve Nasırizm'e karşı monarşistlerin (İmamet rejimi) yanında durmuştur.²⁵ Ancak İslam Devriminden sonra İran bölgeye yönelik daha mezhepsel bir politika takip ederek mezhepleri siyasallaştırmaya ve direniş cephesi oluşturmaya gayret göstermiştir. İran'ın önemli önceliği Batı, ABD ve emperyalizme karşı olan örgütlerle temas kurmak olmuştur. Örneğin Güney Yemen'in içerisindeki Marksist fırkalar arasındaki mücadeleye de 1980'li yıllarda karışan İran, Yemen Sosyalist Partisi içerisindeki en koyu sosyalist grubu desteklemiştir.²⁶ İran'ın Husilere yönelik desteği aslında ilk başlarda iddia edildiği kadar yoğun değildir. Bir Hizbullah veya Esad rejimine sunulan destek ayarında bir işbirliği söz konusu olmamıştır. Yerel dinamiklerle isyan hareketine giriştiklerini ve başarılı olduklarını söylemek pek de yanlış olmaz. Fakat İran desteği daha ziyade 2011'deki Arap Baharı ayaklanmasından sonra artmaya başlamıştır. Bununla birlikte Sana ve Aden'i ele geçirmelerinin arkasındaki asıl nedenin devrik lider Salih'in içeriden desteği olduğu ve genelde iddia edilen İran'ın rolünün ise pek olmadığıdır. Hatta İran otoriteleri Sana'ya ilerlememeleri konusunda uyarıda dahi bulunmuşlardır. İran bölgedeki bu ani gelişmenin, Arap dünyasındaki ve Batı'daki düşmanlarının aşırı tepkisini İran'a yönelteceğini düşünmüştür. Özetle Suudiler olmadan Hadi rejiminin ayakta kalabilmesi

22 Thomas Juneau, s.653 ; Sumaya Almajdoub, s.2.

23 Stig Stenslie, s.1.

24 Thomas Juneau, s.655.

25 Peter Salisbury, Yemen and the Saudi-Iranian 'Cold War',s.4 ; Thomas Juneau, s.655.

26 Peter Salisbury,s.4.

imkânsızken, İran olmadan da önemli bir direniş gücü olarak bölgede faaliyetlerini sürdürebilecekleri belirtilmektedir.²⁷

Husilerin Sana ve Aden'e ardından da ülkenin önemli liman kentleri olan Hudeyde'ye hâkim olması bir anlamda Bâbü'l-Mendeb boğazının da kontrollerine geçmesi anlamına gelmekteydi. 2015 yılına gelindiğinde Batıdan ve Suudi Arabistan'dan bakıldığında da boğazın kontrolünün İran'ın eline geçtiği tehlikesi belirlemekteydi. Bâbü'l-Mendeb boğazı Süveyş kanalına giden deniz yolunun kontrolünü elinde bulunduran, Akdeniz'in ve Kızıl Deniz'in Hint Okyanusu'na açılan kapısı ve Arap Yarımadası, Afrika Boynuzu ve Hint Alt kıtasının kesişim üçgeninde bulunan oldukça stratejik bir boğaz olma özelliğine sahiptir. Körfez petrol ve gazının %30'dan fazlası ve dünya petrol ticaretinin yüzde 4'ünün Bâbü'l-Mendeb'den geçtiği dikkate alınırca hem Suudilerin ve Körfez ülkelerinin, hem de İran'ın bölge üzerinde neden bu kadar mücadele halinde oldukları daha iyi anlaşılabilir.²⁸ 2018'in Temmuz ayında boğazdan geçen Suudi petrol tankerlerin Husiler tarafından vurulması ve ardından İran Devrim Muhafızlarının önemli bir yetkilisinin "Yemenlilere tankerleri biz hedef gösterdik..." şeklinde yapmış olduğu açıklama, durumun vahametini ortaya koymaktadır.²⁹ Ardından beklenmedik şekilde İsrail Başbakanı Netanyahu'nun "böylesi bir durumun tekrarlanması ve Bâbü'l-Mendeb'in bloke edilmesi halinde İran'ı vuracakları" tehdidinde bulunması, boğazın stratejik konumunun tehlikeye düşmesi halinde bütün bölge ülkelerini savaşın içerisine çekebileceğini göstermektedir.³⁰ Özetle bütün dünyanın meseleye odaklanması ve Husilerin İran bağlantılarından ötürü hem Batı hem İsrail hem de Körfez ülkeleri için ciddi bir tehdit olarak görülmesinin temel sebeplerinden bir tanesi Bâbü'l-Mendeb boğazının enerji yolları açısından kontrolünün kimin elinde olacağı ile alakalıdır. Hürmüz boğazının yanında Bâbü'l-Mendeb'i de elinde tutan bir İran, bölgenin petrol ihracatçısı ülkeleri açısından önlenemez bir tehdit halini alacaktır. Bu sebeplerle Suudiler ve Birleşik Arap Emirlikleri, Husileri Aden'den püskürttükten sonra Hudeyde liman kentine de Operasyon Altın Zafer adında askeri bir harekât düzenleyerek, Haziran 2018'de buradaki Husi hâkimiyetini sonlandırmışlardır.³¹

27 Thomas Juneau, ss.648,656,662; Peter Salisbury, s.12; Jeremy M. Sharp, Yemen: Civil War and Regional Intervention, s.9; Mareike Transfeld, Iran's Small Hand in Yemen, Carnegie Endowment for International Peace,2017, <https://carnegieendowment.org/sada/67988>, Erişim Tarihi: 20.02.2019.

28 Shaul Shay, The Bab al Mandab Strait and the Houthi Threat, Institute for Policy and Strategy, Herzliya, 2016,ss.1-4; Jeremy M. Sharp, Yemen: Recent Attacks Against U.S. Naval Vessels in the Red Sea, Congressional Research Service, Washington, 2016, s.6.

29 Jeremy M. Sharp, Yemen: Civil War and Regional Intervention,s.9.

30 Age,s.7.

31 Age,s.2.

4. Yemen Krizinde Güney Yemenli Ayrılıkçılar Meselesi

Yemen'in tek sorunu Husi isyanı olmayıp aynı zamanda 1994'ten beri devam eden ayrılıkçı Güney'in bağımsızlık talepleri de bulunmaktadır. 1994'teki iç savaşta başarısız olan Güneyliler, kendilerine Kuzey'in (Sana yönetimi) baskı rejimi kurduğunu, eski sosyalist dönemdeki hiçbir imkânlarının kalmadığını, sosyo-ekonomik olarak geri plana itildiklerini, Salih'in birleşme sırasında vaat ettiği hiçbir şartı yerine getirmediğinden şikâyet etmektedirler. 1994 yılında Güney Yemen'in eski devlet başkanı ve sonradan birleşik Yemen'in de devlet başkan yardımcısı ve Yemen Sosyalist Partisinin lideri Ali Salim el Beyd'in başını çektiği isyan sonucunda üç bin kişi hayatını kaybetmiştir.³² 2007 yılında Hirak isimli ayrılıkçı örgütü kuran Güneyliler hâlihazırda devam etmekte olan iç savaşta bağımsızlık taleplerini sürdürmektedirler. 2013 yılında Mansur Hadi döneminde ülkede barışı sağlamak amacıyla ABD, Körfez ülkeleri, BM ve Dünya Bankası desteği ile toplanan Ulusal Diyalog Konferansı Yemen'in altı eyalete bölünmesi teklifini getirmiştir. Böylelikle Yemen federal bir ülke olacak ve her eyalet otonom bir yapıya sahip olacaktır. Yine başkent Sana'nın ayrı bir özerk statüye sahip olması ve hiçbir eyalete ait olmayan bir yapısının olması teklif edilmiş; bir liman şehri olan Aden'e de ekonomik ve ticari şehir statüsü verilmesi planlanmıştır. Fakat Güneyliler kendilerine sadece iki vilayetin verildiğini iddia ederek bu plana karşı çıkmışlardır. Diğer yandan Husiler de bu planın kendilerinin menfaatine olmadığını, tarihsel ve kültürel merkezleri olan Sade şehrinin başkent Sana'ya bağlı olan bölgenin içerisinde eritmeye çalışıldığını iddia etmişlerdir.³³ Bunların yanında emekliye sevk edilen devrik lider Salih'in de Mansur Hadi hükümetinin her politikasını baltalayıcı ve engelleyici yöndeki girişimleri Diyalogu tamamen bitirmiştir. Özellikle Güney Yemenli gruplar ülkenin kuzey ve güney şeklinde tıpkı 1990 öncesinde olduğu gibi bölünmesini talep etmektedirler. Aksi takdirde altı eyaletli sistemde eyaletlerin dördünün Kuzeylilerin kontrolü altında olduğunu ve Güneyin tamamen eritmeye çalışıldığını iddia etmektedirler. Güney Yemen'in ayrılma talepleri sadece BAE tarafından desteklenmekte buna karşın Suudiler ve ABD ise birleşik bir Yemen'den yana pozisyon almaktadırlar.³⁴

5. Ali Abdullah Salih'in Yanlış Politikaları

Yemen'in içinde bulunmuş olduğu kriz ve iç savaşın kökenlerinin Salih dönemine dayandığı bir gerçektir. Ülkenin dış yardımlarla ve yeraltı kaynaklarından elde edilen gelirini kabilelerin, ordunun ve bürokrasinin desteğini sağlamak

32 Jeremy M. Sharp, Yemen: Background and U.S. Relations, s.4 ve 9; Sheila Carapico, s.5.

33 Jeremy M. Sharp, Yemen: Background and U.S. Relations, ss. 18 ve 33; Sami Kronenfeld ve Yoel Guzansky, ss.82-83.

34 Jeremy M. Sharp, Yemen: Background and U.S. Relations, ss.19-20.

amacıyla kullanmıştır. Aynı zamanda Salih'in Baas rejimlerine olan hayranlığı ve yakınlığı ülkeyi 1990'lı yıllarda büyük sıkıntıların içine sokmuştur. 1990 yılında Saddam Hüseyin'in Kuveyt'i işgalini tek destekleyen Arap ülkesi Salih'in Yemen'i olmuştur. Kendisine "Küçük Saddam" unvanı verilmesinin nedeni Saddam'a duyduğu hayranlık olarak tanımlanabilir. O zamana kadar Yemen'in en önde gelen finans kaynaklarından biri olan Kuveyt, bu olay üzerine yardımları kesmiştir. Yemen bu süreçte BM Güvenlik kurulunun geçici üyesi olarak bulunmasından dolayı BM'nin Irak'a müdahalesini de önlemeye çalışmıştır. Bu yüzden Suudi Arabistan ve diğer Körfez ülkeleri kendi ülkelerinde işgücü olarak bulunan tüm Yemenli işçileri sınır dışı etmişler ve bu durum da ülkenin neredeyse yarısını ekonomik yönden ayakta tutan yurtdışı işçi gelirlerinin (remittances) kesilerek ülkenin ekonomik krize sürüklenmesine neden olmuştur. Bu dönemde sınır dışı edilen işçi sayısının toplamda 850 bin ila bir milyon arasında olduğu belirtilmektedir.³⁵ Özellikle 1970'li ve 1980'li yıllarda Suudi Arabistan'daki işçilerin gelirleri milli gelirini önemli ölçüde artırmakta, petrol fiyatlarındaki artışla da birlikte ülkenin ekonomik büyümesine katkıda bulunmaktaydı.³⁶ 2003 yılında Irak Savaşında da desteğini Saddam Hüseyin'den yana koymuş ve gönüllüler gizlice Saddam'ın Cumhuriyet Muhafızlarının içinde savaşmak için Irak'a gitmişlerdir.³⁷ 2003 Savaşı sırasında Körfez'deki işçiler bir kez daha evlerine dönmek zorunda kalmışlar, bu da milli gelirin %16'sını oluşturan işçi gelirlerinin durmasına ve yaklaşık 1.8 milyar dolarlık bir kayba yol açmıştır. Diğer yandan ülkedeki petrol şirketleri savaşın koşullarından dolayı ülkeyi terk etmişler ve yine bu da ülke ekonomisinin iyice bozulmasına neden olmuştur.³⁸ Ülkedeki kötü ekonomik koşullar, yönetimin zafiyetleri ve dış yardımlara bağımlı bir ekonomik düzen 2004 yılında ilk ayaklanmayı tetiklerken ardı ardına altı savaşın yapılmasına sebebiyet vermiştir. Aynı zamanda Güney ayrılıkçılığını da körüklemiş, 2007 yılında ayrılıkçılar Hırak hareketi kurarak daha da örgütlenmişlerdir. Son olarak 2011 yılında Arap Baharı bu sosyal-siyasi ve ekonomik kötü koşulların birikmişliği üzerine gelmiştir. Salih rejiminin sona ermesinden sonra Yemen daha fazla kaos ve anarşinin içine sürüklenmiştir. İç savaş bütün etkisini Yemen'de hissettirmeye başlamıştır. Sonuç itibarıyla Suudi Arabistan, BAE ve İran'ın ülkedeki iç savaşa dâhil olduğu bir tablo ortaya çıkmıştır.

35 Jiadong Zhang, s.110; Peter Salisbury, s.4; Jeremy M. Sharp, Yemen: Background and U.S. Relations, ss. 20 ve 30; Helen Lackner, s.3; Alfred B. Prados ve Jeremy M. Sharp, Yemen: Current Conditions and U.S. Relations. Congressional Research Service, Washington, 2007, s.5.

36 Jeremy M. Sharp, Yemen: Background and U.S. Relations, s.20.

37 Alfred B. Prados ve Jeremy M. Sharp, s.5.

38 Jiadong Zhang, s.107.

6. Yemen’de el Kaide Varlığı

Ülkedeki 2011 sonrası başlayan kargaşa ve Suudilerin ve Körfez’in atadığı Mansur Hadi’nin ülkede istikrar ve güvenliği sağlamadaki başarısızlığı radikal Selefi terör örgütlerinin ülke çapında yayılmalarını sağlamıştır. 2009 yılında Arabistan el Kaidesi ve Yemen el Kaidesi örgütleri birleşmişler ve Yemen’de ciddi bir güç haline gelmişlerdir. Arap Yarımadası el Kaidesi ismini alan bu örgüt özellikle ülkenin güneyinde önemli kazanımlar elde etmiş ve bazı bölgeleri kontrolü altına almıştır. Özellikle stratejik liman kenti Aden’in Mansura, Khor-maksar, Bureyye ve Tavalı gibi bölgelerini 2011 sonrası kaotik süreçte ele geçirmiştir. Yine el Kaide’nin yanında bölgede sözde İslam Devleti (DAEŞ)’nin de faaliyetleri görülmektedir. Bunun yanında Selefi grupların gücünün günden güne arttığını da görmekteyiz. Yeni kurulan el Raşid Partisi ile birlikte Selefilik kurumsal anlamda siyasal bir parti olarak da karşımıza çıkmaktadır. Bu tür resmi Selefi oluşumların yeni destekçisinin de BAE olduğu görülmektedir. Diğer bir bölgesel Selefi örgüt olan Ensar el Şeria örgütü de kabilelerden aldığı destekle yayılmasını sürdürmektedir. Özetle Suudilerin 1990’lı yıllarda geliştirdikleri ülkeyi Selefleştirmek için politikaları bugün ülkeyi Selefi terör gruplarının tehdidinin içine düşürmüştür.³⁹

7. Yemen’de Su ve Çevre Problemi

Yemen’in içinde bulunduğu problemler sadece Husi isyanı, mezhep çatışması, kabilecilik yapısı, el Kaide’nin terör faaliyetleri ya da Güney’in ayrılıkçı talepleri ile sınırlı değildir. Ülkenin su sıkıntısı ve su kaynakların tahminen 2025 yılına kadar bitecek oluşu da ayrı bir sorunsalı teşkil etmektedir. Ülkede yapılan “gat ” isimli bir bitkinin tarımı su kaynaklarının fazla kullanımından dolayı hem tarımsal üretime zarar vermekte hem de susuzluğa neden olmaktadır. Gat tarımının yapıma amacı Yemen’in neredeyse %70’inin uyuşturucu etki yapan bu bitkinin yapraklarını çiğneme geleneğinin bulunmasıdır.⁴⁰ Hatta Güney Yemen’in Marksist rejiminin bir zamanlar bu bitkinin çiğnenmesine yasak koyduğu da bilinmektedir. Bitkinin yetiştirilmesi yoğun su tüketimini gerekli kıldığından ülkenin su kaynaklarının da buna bağlı olarak azaldığı bilinmektedir. Diğer yandan ülkeyi belediye hizmetlerinin yokluğundan ötürü saran kolera tehdidi de bir başka ciddi problem olarak karşımıza çıkmaktadır. Buna neden olarak da Mansur Hadi’nin

39 Sumaya Almajdoub,s.2; Katherine Zimmerman, Yemen’s Pivotal Movement, The Critical Threats Project of the American Enterprise Institute, Washington, 2014, s.11; Peter Salisbury,s.4; Eleonora Ardemagni, The UAE’s Security-Economic Nexus in Yemen, Carnegie Endowment for International Peace, 2018, <https://carnegieendowment.org/sada/76876>, Erişim Tarihi: 19.02.2019.

40 Alfred B. Prados ve Jeremy M. Sharp,s.3; Peter Salisbury,s.23.

Yemen Merkez Bankasını Sana'dan Aden'e transfer etmesi ve Kuzey Yemen'de belediye hizmetlerinin finanse edilememesinden ötürü aşırı derecede çevre kirliliğinin yaşanması gösterilmektedir.⁴¹

Sonuç

4 Aralık 2017 yılında Husilerle işbirliği ve ittifak halinde olan eski Devlet Başkanı, konvoyuna düzenlediği bir saldırı ile öldürülmüştür. İki grubun çatışma nedeni, tekrardan Suudi-BAE hattına kendini konumlandırmak istemesi olarak gösterilmektedir.⁴² Salih kendisinin 2011 yılında devre dışı bırakılmasını hazmedememiş ve bu nedenle eski düşmanları ile bile ittifak kurmaktan kaçınmamış fakat bu ittifak Salih'in de sonunu getirmiştir. 33 yıllık rejimi boyunca daima ittifaklar kurarak, denge politikası güderek ve kendisine ülke içi veya dışı geçici müttefikler bularak ayakta kalma siyasetini uygulamıştır. Ancak en son kurmuş olduğu ittifakı (Husi-İran-Hizbullah) bozup karşı tarafa geçebilmesi pek mümkün olmamıştır. Diğer yandan ise oğlu Ahmet Ali Salih, BAE ile yakın işbirliği içerisinde olup BAE tarafından Yemen'e devlet başkanı adayı olarak desteklenmektedir. Kendisi bir dönem Emirliklerin (BAE) Yemen büyükelçiliği görevinde de bulunmuştur.⁴³ Son dönemde Yemen'in kuzeyi Suudi destekli Hadi güçleri tarafından kontrol edilmeye çalışılırken; güneyi ise Emirliklere yakın kabileler, Selefî gruplar ve 2017'de kurulan ve Güney Yemen'in kuzeyden ayrılmasını savunan Güney Geçiş Konseyi tarafından kontrol edilmektedir. En son süreçte Ocak 2018'de Emirlikler tarafından desteklenen Güney Geçiş Konseyi geçici başkent Aden'i Mansur Hadi'den almışlar ve bu durum acaba Suudi ve BAE arasında Yemen üzerinde bir anlaşmazlık mı baş gösteriyor sorusunu akıllara getirmiştir. Aden'in kaybedilmesinden hemen sonra Suudi Arabistan ve BAE birlikte devreye girerek olaya müdahalede bulunmuş ve tarafları uzlaştırmışlardır.⁴⁴ Bölge üzerinde ana strateji İran destekli Husi gruplarla mücadele olmasından ötürü kırmızı çizgi olarak görülmekteydi. Bu sebeple Güney Geçiş Konseyi tekrardan Aden'i Hadi kontrolüne teslim ederek hedeflerinin isyancı gruplar olduğu konusunda Suudilere ve BAE'ne garanti vermek ve güven tazelemek zorunda kalmıştır.

Arap koalisyon gücünün operasyonlarının Husileri tamamen kuzeyde etkisiz hale getirinceye kadar sürmesi beklenmektedir. Gerek Riyad yönetimi ve gerek

41 Jeremy M. Sharp, Yemen: Cholera Outbreak, Congressional Research Service, Washington, 2017,s.2; Noel Brehony,s.128.

42 Michael Young, What does Ali Abdullah Saleh's death mean for Yemen?. Carnegie Endowment for International Peace,2017, <https://carnegie-mec.org/diwan/74916> Erişim Tarihi: 10.02.2019.

43 Neil Patrick, The UAE's War Aims in Yemen. ?. Carnegie Endowment for International Peace,2017, <https://carnegieendowment.org/sada/73524>, Erişim Tarihi: 17.02.2019.

44 Eleonora Ardemagni, The UAE's Security-Economic Nexus in Yemen ; Jeremy M. Sharp, Yemen: Civil War and Regional Intervention, s.18.

müttefikleri olan diğer Körfez ülkeleri, İran'ın dünya enerji ihracat yolları açısından önemli bir konumda bulunan Bâbü'l-Mendeb boğazı ve Kızıldeniz'e açılan bu stratejik ülkede bulunmasını istememektedirler. İran da bölgede nüfuzunu kalıcı hale getirebilmek ve Hürmüz boğazından sonra Bâbü'l-Mendeb'i de kontrolü altına alarak Arap petrol ve doğal gaz ihracatını denetimi altına almayı, başta Suudi Arabistan olmak üzere Körfez ülkelerine yönelik güç savaşında öne geçmeye ve onlara karşı üstünlük kurmayı tasarlamaktadır. Fakat İran'ın bu hamlesi sadece Körfez'i değil aynı zamanda İsrail ve ABD'yi de endişelendirmektedir. İran'ı bu tür denizaşırı operasyonlardan ve siyasallaşmış Şii gruplara destek sunmaktan alıkoymak için ABD'nin İran'a yönelik izolasyonunun sürmesi olası görülmektedir. Sadece Yemen'den değil; Irak, Suriye ve Lübnan'dan da çekilmesi ve bu ülkelerin içişlerine devlet-dışı aktörler vasıtasıyla karışmaktan vazgeçmesi için İran'ın, Batı ve Batı'nın Arap müttefikleri tarafından ağır bir kuşatma ve izolasyona tabi tutulması şu aşamada tek çıkar yol olarak gözükmektedir. İç savaşın bu şekilde devam etmesi ve insanlık dramının da ülkede gittikçe artması ülkenin orta ve uzun vadede bölünme tehlikesi ile de karşı karşıya olduğunu göstermektedir. Şu anki haliyle fiili olarak da ülke şu an üç bölüme ayrılmış görüntüsü vermektedir. İran'ın denetiminde olan Kuzey'de bir Husi yapılanması, Suudi destekli Mansur Hadi'nin Aden'deki rejimi ve BAE ile yakın ilişkide olan Güney Geçiş Konseyi'nin denetimindeki güney bölgeleri merkezi güçlü bir otoritenin eksikliği ve ülkenin artık çökmüş devlet durumuna girmesinden dolayı fiili olarak farklı devlet aygıtları gibi hareket etmektedir. Fakat bölgenin stratejik konumundan dolayı bölgesel güçlerin Yemen'den kolay kolay çekilmelerinin de mümkün olmamasından dolayı buradaki mevcut iç savaşın büyük çaplı bir bölgesel savaşa da (Suudi-İran) sebebiyet vermesi mümkün gözükmektedir.

Kaynakça

- ARDEMAGNI, Eleonora. The UAE's Security-Economic Nexus in Yemen. Carnegie Endowment for International Peace, 19.07.2018, <https://carnegieendowment.org/sada/76876>, Erişim Tarihi: 19.02.2019.
- ALMAJDOUB, Sumaya. Saudi Arabia and the Regionalization of Yemen's Conflict, 2016, <https://www.e-ir.info/2016/05/03/saudi-arabia-and-the-regionalization-of-yemens-conflict/>, Erişim Tarihi: 13.02.2019.
- BÜYÜKKARA, Mehmet Ali. Sosyal, Siyasi ve Dini Yönleriyle Yemen Husi Hareketi. *Divan Disiplinlerarası Çalışmalar Dergisi*, Cilt:16, No:30, 2011, s. 115-152.
- LACKNER, Helen (ed.). *Why Yemen Matters: A Society in Transition*, Saqi Books, Londra, 2014.
- CARAPICO, Sheila. *No Exit: Yemen's Existential Crisis*. *Middle East Report Online*, 2011, s.1-7.
- DURSUNOĞLU, Alptekin. Ensarullah ve Hizbullah. Yakın Doğu Haber. 26.10.2014. Erişim Tarihi: 7 Şubat 2019, http://www.ydh.com.tr/YD434_ensarullah-ve-hizbullah.html
- JUNEAU, Thomas. Iran's policy towards the Houthis in Yemen: a limited return on a modest investment. *International Affairs*, Cilt:92, No:3, 2016, s. 647-663.
- KRONENFELD, Sami ve Guzansky, Yoel. (2014). Yemen: A Mirror to the Future of the Arab Spring. *Military and Strategic Affairs*, Cilt:6, No:3, 2014, s. 79-99.
- LAOUST, Henry. *İslam'da Ayrımlıkçı Görüşler*, Pınar Yayınları, İstanbul, 1999.
- PATRICK, Neil. The Saudi and Emirati Conundrum After Saleh. Carnegie Endowment for International Peace, 18.12.2017, <https://carnegieendowment.org/sada/75054>, Erişim Tarihi: 15.02.2019
- PRADOS, Alfred B. ve Sharp, Jeremy M. Yemen: Current Conditions and U.S. Relations. Washington: *Congressional Research Service*, 2007.
- PATRICK, Neil. The UAE's War Aims in Yemen. ?. Carnegie Endowment for International Peace. 24.10.2017, <https://carnegieendowment.org/sada/73524>, Erişim Tarihi: 17.02.2019.
- SALISBURY, Peter. *Yemen and the Saudi-Iranian 'Cold War'*, Chatham House, Londra, 2015.
- SHARP, Jeremy M. Yemen: Civil War and Regional Intervention, *Congressional Research Service*, Washington, 2018.
- SHARP, Jeremy M. Yemen: Background and U.S. Relations. *Congressional Research Service*, Washington, 2015.
- STENSLIE, Stig. "Decisive Storm": Saudi Arabia's attack on the Houthis in Yemen, *Norwegian Peacebuilding Research Center*, Oslo, 2015.
- SHAY, Shaul. The Bab al Mandab Strait and the Houthi Threat, Institute for Policy and Strategy, Herzliya, 2016.
- SHARP, Jeremy M. Yemen: Recent Attacks Against U.S. Naval Vessels in the Red Sea. Congressional Research Service, Washington, 2016.
- SHARP, Jeremy M. Yemen: Cholera Outbreak, Congressional Research Service, Washington, 2017.
- STENSLIE, Stig. Not too strong, not too weak: Saudi Arabia's policy towards Yemen, Norwegian Peacebuilding Research Center, Oslo, 2013.

- TAMER, Cenk. *İran'ın Kara Hâkimiyeti Teorisi Bağlamında Yemen Politikası*, Ankasam, Ankara, 2017.
- TRANSFELD, Mareike. Iran's Small Hand in Yemen. Carnegie Endowment for International Peace, 14.02.2017, <https://carnegieendowment.org/sada/67988>, Erişim Tarihi: 20.02.2019.
- YOUSEFPOUR, A. ve Masoumi, S. Geopolitical Analysis of Al-Houthi Shiites in the Yemeni Revolution (2001 – 2012). *International Journal of Scientific Study*, Cilt:5, Sayı:5,2017,s. 257-262.
- YOUNG, M. What does Ali Abdullah Saleh's death mean for Yemen?. Carnegie Endowment for International Peace,05.12.2017, <https://carnegie-mec.org/diwan/74916>, Erişim Tarihi: 10.02.2019.
- ZHANG, Jiadong. Terrorist Activities in Yemen and the US Countermeasures. *Journal of Middle Eastern and Islamic Studies* (in Asia), Cilt:4, Sayı:1, 2010,ss.101-115, DOI:10.1080/19370679.2010.12023150
- ZIMMERMAN, Katherine. Yemen's Pivotal Movement, The Critical Threats Project of the American Enterprise Institute, Washington, 2014.
- "Zeyd bin Ali'nin Kıyamı". WikiShia, http://tr.wikishia.net/view/Zeyd_bin_Ali%27nin_K%C4%B1yam%C4%B1, Erişim: 22 .04. 2019.